

Επισκόπηση

Ένα χρόνο μετά την έναρξη της πανδημίας και σε συνθήκες υποχώρησης της υγειονομικής κρίσης, έχει ξεκινήσει η συζήτηση σε ευρωπαϊκό και παγκόσμιο επίπεδο για την επόμενη μέρα και τους όρους επαναφοράς των οικονομιών. Ο προηγούμενος χρόνος χαρακτηρίστηκε από μετατοπίσεις – αδιανόητες τα προηγούμενα χρόνια – της Ε.Ε με σημαντικότερες τον συντονισμό της νομισματικής και δημοσιονομικής πολιτικής και τον κοινό δανεισμό από τις κεφαλαιαγορές μέσω Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Η διάρκεια των προγραμμάτων και των μέτρων ενίσχυσης επιχειρήσεων και εργαζομένων οδήγησαν - όπως ήταν αναμενόμενο - στην αύξηση των ελλειμμάτων και του δημόσιου χρέους. Ειδικότερα, για την Ευρωζώνη αναμένεται α) το συνολικό δημοσιονομικό έλλειμμα να ανέλθει στο 8,8% για το 2020, στο 6,4% το 2021 και στο 4,7% το 2022 β) και το δημόσιο χρέος να διαμορφωθεί στο 101,7% για το 2020 (από 85,9% το 2019), και να ανέλθει σε 102,3% και 102,6% για το 2021 και 2022 αντίστοιχα, επίπεδα που αποτελούν ιστορικά υψηλά για την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Η νομισματική πολιτική που ασκήθηκε (και ασκείται) από την ΕΚΤ, από την έναρξη της υγειονομικής κρίσης, μέσω της παρέμβασής της στις αγορές ομολόγων έχει ως αποτέλεσμα την αποκλιμάκωση των αποδόσεων των κρατικών ομολόγων σε ιστορικά χαμηλά επίπεδα, συμπεριλαμβάνοντας και τις υπερχρεωμένες οικονομίες. Παράλληλα όμως, η δυναμική του δημόσιου χρέους κινείται σε επίπεδα ανησυχητικά για την οικονομική βιωσιμότητα της τελευταίας αυτής κατηγορίας οικονομιών, η οποία περιλαμβάνει Ελλάδα, Ιταλία, Ισπανία και Πορτογαλία. Οι χώρες αυτές, παρουσιάζουν κοινά χαρακτηριστικά δημόσιου χρέους τα οποία εκτός από την τάση αύξησης περιλαμβάνουν τη χαμηλή μέση ληκτότητα (εξαίρεση η Ελλάδα) και τις υψηλές χρηματοδοτικές ανάγκες εξυπηρέτησής του (17.7% του ΑΕΠ για την Ελλάδα, 32.9% για την Ιταλία).

Η πλειοψηφία των εκτιμήσεων συγκλίνει στο ότι η ΕΚΤ θα συνεχίσει την πολιτική στήριξης για χρονικό διάστημα πέραν των αυστηρών χρονικών ορίων της πανδημίας, μειώνοντας σημαντικά – αν κάτι τέτοιο τελικά ισχύσει – τις πιθανότητες εκδήλωσης μιας νέας κρίσης χρέους. Αν και αυτό αποτελεί ένα σημαντικό δίχτυ ασφαλείας, η εμπειρία των κρίσεων του παρελθόντος μας αποδεικνύει ότι, αυτό που τελικά θα καθορίσει τη δυναμική της ανάκαμψης και της βιωσιμότητας για τις υπερχρεωμένες ευρωπαϊκές οικονομίες είναι η ευελιξία και οι βαθμοί ελευθερίας στην άσκηση πολιτικής με στόχο την αλυσίδα ανάπτυξη – απασχόληση – μείωση χρέους και ελλειμμάτων. Ειδικά για την περίπτωση της Ελλάδας, η εμπειρία αυτή θα πρέπει να θεωρείται εμπεδωμένη δεδομένου ότι, η σύγκριση των δεικτών της περιόδου 2010 - 2018 αποδεικνύει την αναποτελεσματικότητα της περιοριστικής δημοσιονομικής πολιτικής που ασκήθηκε με στόχο τη μείωση του δημόσιου χρέους. Υπό το πρίσμα αυτό, αναπτύσσεται και η ανάλυση που ακολουθεί στις επόμενες ενότητες του Δελτίου, με προσανατολισμό την ένταξη της συζήτησης και των πρωτοβουλιών για το δημόσιο χρέος σε ένα ευρύτερο πλαίσιο που θα έχει στον πυρήνα του, όχι αποκλειστικά τη διαγραφή μέρους του, αλλά την αναθεώρηση των κανόνων δημοσιονομικής πολιτικής.

Η παράταση της αναστολής του Συμφώνου Σταθερότητας, δημιουργεί μια ευνοϊκή αφετηρία για τις ευρωπαϊκές οικονομίες στη φάση της επανεκκίνησης, αλλά δεν τη διασφαλίζει καθώς η διαδικασία της επαναφοράς θα απαιτήσει ένα βάθος χρόνου, που ξεπερνάει το 2022, χρονικό ορόσημο της επιστροφής – σύμφωνα με τα μέχρι σήμερα δεδομένα – στη δημοσιονομική κανονικότητα. Οι εκτιμήσεις «βλέπουν» επιστροφή των οικονομιών προς το τέλος του 2022 στα επίπεδα ΑΕΠ του 2019, ενώ για τις πιο αδύναμες χώρες αυτό προβλέπεται για το 2023. Οι στόχοι που έχουν τεθεί μετά και την εμπειρία της πανδημίας, περιλαμβάνουν την επανεκκίνηση αλλά και τον μετασχηματισμό των οικονομιών προς πιο ανθεκτικά και βιώσιμα σχήματα. Είναι εύλογο λοιπόν το ερώτημα, πως θα καταστούν εφικτοί αυτοί οι στόχοι κυρίως για τις υπερχρεωμένες οικονομίες, σε ένα πλαίσιο κανόνων που επιβάλλει συνθήκη 60% δημόσιο χρέος/ΑΕΠ και δεκαετή πρωτογενή πλεονάσματα της τάξης του 4% - 5% / ΑΕΠ.

Η πρόταση του Ευρωπαϊκού Δημοσιονομικού Συμβουλίου για αναθεώρηση των κανόνων της δημοσιονομικής πολιτικής και της αρχιτεκτονικής της Ευρωζώνης, συγκροτεί την «αναγκαία συνθήκη» για την επόμενη μέρα των ευρωπαϊκών οικονομιών. Η πρόταση ενσωματώνει τόσο τις εμπειρίες από τις τρεις κρίσεις των τελευταίων 14 ετών (παγκόσμια χρηματοοικονομική-2008, κρίση χρέους-2011, πανδημία-2020) όσο και τις προκλήσεις που καλείται να αντιμετωπίσει η Ευρώπη. Σε μεγάλο βαθμό υιοθετούνται οι προτάσεις των προοδευτικών δυνάμεων στην Ευρώπη, οι οποίες μέχρι πριν λίγο καιρό χαρακτηρίζονταν ως περιθωριακές και αφορούν σε i) δημιουργία ενός μόνιμου μηχανισμού δημοσιονομικής παρέμβασης για την αντιμετώπιση έκτακτων εξωγενών διαταραχών ii) απλοποίηση και βελτιστοποίηση των κανόνων του δημοσιονομικού πλαισίου και iii) διαφοροποίηση της αντιμετώπισης των δαπανών του προϋπολογισμού που προορίζονται για αναπτυξιακούς σκοπούς (επενδύσεις, απασχόληση, κλιματική αλλαγή κ.α.). Το μέλλον των δημοσιονομικών κανόνων θα αποτελέσει το πεδίο αντιπαράθεσης το επόμενο διάστημα στην ευρωπαϊκή συζήτηση. Παρά τις ευνοϊκές προϋποθέσεις που δημιουργεί η ενεργοποίηση του Ταμείου Ανάκαμψης, η αναθεώρηση του Συμφώνου Σταθερότητας μοιάζει μονόδρομος ειδικά για την ελληνική οικονομία, η οποία ξεκινάει την προσπάθεια επαναφοράς με δημόσιο χρέος 205% και πρωτογενές δημόσιο έλλειμμα 8.4%.

Ομάδα Οικονομικής & Κοινωνικής Ανάλυσης ΕΝΑ